

Persberichten met jaarcijfers

“De huidige rol van de accountant bij persberichten waarin beursgenoteerde ondernemingen hun jaarcijfers bekendmaken is hard toe aan herziening”, stelt Ruud Vergoossen in ‘de Accountant’ van januari 2006.

Volgens Joost Groeneveld kan het publiek het heel goed stellen zonder een geruststellend woordje van de accountant.

JOOST GROENEVELD*

Vergoossen stelt voor om het recent gewijzigde artikel 2:395.2 BW voor beknopte en gedeeltelijke jaarrekeningen naar analogie ook op voorafgaande persberichten van toepassing te verklaren. De accountant zou de persberichten moeten toetsen en liefst zelf moeten meedelen dat de inhoud daarvan verenigbaar is met de inhoud van de onderliggende (concept)jaarrekening en niet strijdig is met het beeld dat die jaarrekening geeft.

Vergoossen baseert zich op twee overwegingen: de actualiteitswaarde van de persberichten is hoger dan die van de jaarrekening, en door de toegenomen omvang en de mate van detail is bovendien de informatiewaarde aanzienlijk toegenomen. Hij signaleert daarbij dat persberichten vormvrij zijn en dat er formeel gezien nu geen rol is weggelegd voor de accountant. Dat laatste wil hij wijzigen: “Gezien het toegenomen belang van deze persberichten zou mijns inziens echter wel inzicht moeten worden gegeven in de status van de daarin gepresenteerde cijfers.”

Het zijn twee ontwikkelingen die ik naar hun aard verheugend vind. Volgens Vergoossen hebben zij echter ook een schaduwzijde: aan de officiële jaarrekening die over het algemeen pas weken later verschijnt wordt “in het publieke verkeer vaak een hoog mosterd-na-de-maaltijd-gehalte toegedicht” (Vergoossen, Het Financieel Dagblad, 27 april 2005).

Inderdaad zal de nieuwswaarde van de jaarrekening door een voorafgaand persbericht kunnen verbleken. Maar daarmee is die jaarrekening toch nog geen mosterd na de maaltijd? Het karaktersverschil van persbericht en jaarrekening zou daarmee worden miskend. Het persbericht dankt zijn bestaan aan zijn nieuwswaarde (informatiefunctie). Daarentegen heeft de jaar-

‘We moeten voorkomen dat de accountant met een Bromsnor-achtig optreden zichzelf te kort zou doen.’

rekening een zelfstandige betekenis, zelfs al zou bij wijze van spreken de gehele inhoud ervan door het persbericht of anderszins al lang bekend zijn. De jaarrekening is een document op grond waarvan decharge wordt gevraagd (verantwoordingsfunctie). Het is een ander medium, met een eigen regime, eigen vorm en inhoud, een ander adres en een eigen functie. Juist hierdoor kunnen beide media prima naast elkaar bestaan. Een persbericht heeft de noodzaak van nieuwswaarde. Daarmee is in principe de onderlinge volgorde bepaald. Het prettige is dat we een paar weken na het persbericht allemaal zelf kunnen zien of de inhoud van het persbericht *verenigbaar was met de inhoud van de onderliggende (concept)jaarrekening en niet strijdig was met het beeld dat die jaarrekening geeft*. Daarmee vervult de jaarrekening haar functie als jaarlijks ijkpunt waaraan wij allemaal houvast hebben, althans voor zover de jaarrekening dat naar haar aard kan. Dat houvast wordt ondersteund door een bijgaande accountantsverklaring. Iedere belanghebbende die zich na kennisgeving van de jaarrekening en bijgaande accountantsverklaring door een persbericht bij de neus voelt genomen, kan zelf naar de rechter lopen om zijn beklag te doen. Aangenomen moet worden dat belanghebbenden voldoende mondig zijn om ongerijmdheden in persberichten aan de orde te stellen en zo nodig te laten beboeten.

De ondernemingsleiding die de persberichten de wereld in stuurt, is hiervan op de hoogte. Die zal met een (onjuist) persbericht zeker niet aansturen op een discrepantie die op zo korte termijn kan en zal worden ontmaskerd. De ondernemingsleiding die een onjuist beeld wil voorschotelen zal op Enron-achtige Parmalat-manier, net als Ahold voor een ‘passende’ jaarrekening zorgen. Bij het persbericht weet de ondernemingsleiding per definitie of de accountant het te presenteren beeld heeft geaccepteerd.

We willen graag tijdig en goed worden geïnformeerd. Vaker dan éénmaal per jaar. Door tussentijdse berichten, persberichten, persconferenties, lunchpraatjes, toespraken en wat al niet meer. Eénmaal per jaar is er dat ijkpunt dat de jaarrekening hoort te zijn. Dat is van groot belang. Met de accountantsverklaring mag zij niet ontbreken. En ik heb geschreven: “Maar we gaan er niet op wachten.” Dat laatste was voor Vergoossen kennelijk aanleiding om te schrijven dat volgens mij niemand op de jaarrekening zit te wachten. Ik denk dat ik dat laatste hiermee heb rechtgezet. Bij een persbericht, persconferentie, lunchpraatje, interview kan het publiek het heel goed stellen zonder dat geruststellende woordje van de accountant. De wens tot een intensievere exploitatie van het controlemonopolie mag geen argument zijn. Het enig goede argument zou zijn dat de accountant waarde toevoegt. We moeten voorkomen dat de accountant met een Bromsnor-achtig optreden zichzelf te kort zou doen.

Noot

* Joost Groeneveld is directeur van Wingman Business Valuators BV.

Uitslag webstelling

De accountancy is of wordt het toneel van structurele fusie en schaalvergroting.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	11	12	11	34
Oneens	6	14	2	22

De 'geleerden' zijn het over deze stelling niet eens, zo bleek al in 'de Accountant' van januari 2006. Regelmatig verschijnen er berichten over fusies en overnames in de accountantswereld. Volgens velen vragen vooral toenemende regelgeving (Wta) en investeringen in ICT om zulke schaalvergroting. Zijn de huidige fusies en overnames 'toevallig', of onderdeel van een structurele golf die wellicht nog volledig op gang moet komen? Ook onder de webstemmers zijn de meningen verdeeld. Sommigen zijn zeer uitgesproken: 'De Wta leidt tot noodzaak van grotere kantoren.' Een ander beweert het tegendeel: 'Ook een klein kantoor kan blijven voldoen aan de eisen van de AFM. Er zal ook vanwege het persoonlijke contact altijd een markt blijven voor de kleinere kantoren.'

Weer anderen ontwaren een genuanceerder beeld: 'De controlekantoren zullen wel structureel fuseren, maar de 'kleine' mkb-kantoren zullen niet meegaan.' En: 'Structurele fusie zul je vooral in het middensegment zien, zie recent al Mazars en Volte. De formele organisatorische eisen zijn aanzienlijk verscherpt en

omvangrijker, met als gevolg initiële kosten en/of risicoverhoging, waarvoor schaalvergroting compensatie biedt.'

In het bovensegment worden - weinig verrassend - geen verdere fusies verwacht, al was het maar vanwege de nu al geringe keuze aldaar. En dan is er ook nog een relativiserende geest, die een ontwikkeling in twee richtingen verwacht. 'De dynamiek zal, dankzij de Wta, best even toenemen. Maar in een wereld waarin de big eight van tien jaar geleden zijn vervangen door de big four van vandaag, is het wat vreemd om te doen alsof fusies en schaalvergroting iets nieuws zijn. Integendeel, er valt zeker zoveel te zeggen voor schaalvergroting aan de ene kant en het ontstaan van kleine nichespelers aan de andere kant. Wie weet wordt de bedrijfstak nog eens volwassen.'

Anti-fraudesoftware werkend perspectief

In het artikel 'Nooit meer blunderen' in het februari-nummer zijn enkele sceptische kanttekeningen gezet bij de betekenis van de door Philip Elsas geproduceerde anti-fraudesoftware. Volgens Hans Blokdijk kan die scepsis worden gerelativeerd.

HANS BLOKDIJK*

Hans Verkruisje geeft aan dat hem niet duidelijk is welke norm de software hanteert voor het stelsel van functiescheidingen, waaraan hij toevoegt dat daarover in de literatuur geen eenduidigheid bestaat. Weliswaar bestaat er geen gecodificeerd normenstelsel, maar de literatuur geeft toch op zijn minst sterke aanbevelingen (zie bijvoorbeeld Starreveld), die met enige goede wil als normen zijn te interpreteren. Een belangrijke 'norm' is toch: zorg waar nodig voor functiescheidingen, indien technisch en commercieel haalbaar. Daarin schuilt wel een beperking: Jos van Huut refereert dan ook terecht aan het feit dat functiescheidingen in het midden- en kleinbedrijf vrijwel nooit perfect zijn. Ook bestaat er geen 'norm' voor het *minimum* aantal verschillende functionarissen

'Ik denk niet dat de introductie van dit instrument studenten afschrikt, integendeel.'

die bemoeienis met een bepaalde bedrijfsfunctie moeten hebben. Maar dat miskent de waarde van Elsas' software als *diagnose*-instrument. Dit speurt relevante zwakke plekken op, en neemt de accountant veel monnikenwerk uit handen. Vervolgens biedt de software suggesties voor reparaties. De accountant kan dan per suggestie beoordelen of de reparatie haalbaar is in de organisatie van de cliënt. Zo ja, dan kan de accountant dat

tijdig aangeven; zo nee, dan moet de accountant daar bij zijn risicoanalyse *tijdig* rekening mee houden. In beide gevallen is het echt accountantswerk, dat niet zomaar kan worden overgenomen door een computer. De door Van Huut terecht bepleite handhaving van de menselijke factor wordt dus door de software niet geëlimineerd. Bovendien moeten de administratieve organisatie en de daarin verweven interne controle in kaart worden gebracht, als 'grondstof' voor de software. Dat was, is en blijft echt accountantswerk. Ik denk dan ook niet dat de introductie van dit instrument studenten afschrikt, integendeel. Zelf hoorde ik onlangs het volgende verhaal, uit de eerste hand. Een accountantskantoor was gelukkig genoeg om twee controleleiders met enkele jaren ervaring ►

aan te trekken. Die vroegen: "Heeft u geen rapportgenerator?" Die was 'onderweg', maar de moraal is: jonge mensen verwachten dat routinematige werkzaamheden thans door een computer worden uitgevoerd, althans zwaar ondersteund. Verkruijssse hoopt voorts op programma's die fraude opsporen. Die werken naar hun aard *repressief*: een fraude die nog niet heeft plaatsgehad, kan uiteraard niet worden opgespoord! De software van Elsas spoort *fraudemogelijkheden* op, en werkt

du *preventief*. Dat lijkt mij zeker óók wat waard!
Verkruijssse verzucht ook dat er nog een enorme efficiencyslag moet worden gemaakt. Het komt mij voor dat Elsas hiervoor een waardevol instrument aanreikt. Natuurlijk zal bij eerste toepassing bij een cliënt een zekere investering moeten plaatsvinden, en dat is bij de huidige budgetkortzichtigheid niet populair. Hetzelfde heeft zich echter zo'n twintig jaar geleden afgespeeld bij de elektronische

dossievorming. Ook daarbij heb ik het eerste jaar wel eens moeten slikken, maar de investering verdiende zich in de daaropvolgende jaren glansrijk terug. Laten wij de software van Elsas in perspectief zien. Naar mijn overtuiging is dat een 'wenkend' perspectief!

Noot

* Hans Blokdijk is hoogleraar accountancy aan Universiteit Nyenrode en emeritus hoogleraar accountantscontrole aan de Vrije Universiteit.

Materialiteit: gemiste kans

Ondubbelzinnige helderheid over de materialiteitsgrens is een wezenlijke voorwaarde voor het vertrouwen in de juistheid en volledigheid van informatie in de jaarrekening. Des te pijnlijker dat dit element in de nieuwe IAASB-tekst voor de accountantsverklaring niet is opgenomen.

BARBARA MAJOUR*

Het doel van de jaarrekeningcontrole is de accountant in staat te stellen een oordeel te geven of de jaarrekening in alle van materieel belang zijnde opzichten in overeenstemming is met de van toepassing zijnde grondslagen van financiële verslaggeving. De vaststelling van wat als materieel belang** wordt aangemerkt is een zaak van vakkundige oordeelsvorming. Bij de evaluatie of de jaarrekening een getrouw beeld geeft, gaat de accountant na of de bij zijn controle geconstateerde onjuistheden, voor zover niet gecorrigeerd, gezamenlijk van materieel belang zijn. Materialiteit is derhalve een vast onderdeel van het proces van accountantscontrole. Het lijkt een evidente zaak, waar weinig discussie over behoeft te zijn. De accountant bepaalt op basis van zijn inzicht het materieel belang en daarmee lijkt de kous af. Echter zo simpel ligt het niet. Er is namelijk tot op heden geen gezaghebbende bron die hiervoor een eenduidige methode voorschrijft. In de praktijk wordt voor de bepaling van de materialiteit op jaarrekeningniveau, maar ook per jaarrekeningpost een grote variatie in methoden en uitkomsten gehanteerd. Dit leidt tot onzekerheid bij de gebruikers, aangezien de accountant

'Keer op keer komt naar voren dat gebruikers over alle fraudes (ook niet-materiële) geïnformeerd willen worden.'

zodoende geen helder inzicht geeft in waar hij de materialiteitsgrens heeft gelegd. Wat is nu precies het probleem? In essentie komt het erop neer, dat de accountant onvoldoende inzicht heeft in de economische beslissingen die gebruikers nemen. Hij heeft zodoende geen solide uitgangspunt voor de vaststelling van de materialiteit, en kan daardoor niet in staat worden geacht op basis van vakkundige oordeelsvorming de materialiteitsgrens in zowel kwantitatief als kwalitatief opzicht te bepalen. Vandaar ook de grote variatie in materialiteit die uit diverse onderzoeken naar voren komt. Hier wringt mijn inziens dan ook de schoen, want hoewel volmondig wordt erkend, onder andere door de International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), dat hier een probleem ligt, wordt hieraan ogenschijnlijk ook met het grootste

gemak aan voorbij gegaan. Zo stelt het voorwoord van de Exposure Draft ISA 320: Materiality in the Identification and Evaluation of Misstatements:

"For an audit of general purpose financial statements, however, it is not practicable for the auditor to obtain an understanding and take account of the expectations of all the possible individual users of the financial statements. The proposed revised ISA 320 indicates that, in an audit of general purpose financial statements, the auditor's judgment as to matters that are material to users of the financial statements is based on consideration of the needs of users as a group; the auditor does not consider the possible effects of misstatements on specific individual users, whose needs may vary widely."

Met andere woorden, het is niet praktisch om rekening te houden met de verschillende groepen gebruikers, dus moet maar worden uitgegaan van de grootste gemene deler. Dit is een doodoener, want een gemiddelde gebruiker bestaat niet, evenmin als een gemiddeld materieel belang. Alle methodieken en rekenmethoden die vervolgens op basis van deze gemiddelde gebruiker worden bedacht, hoe genuanceerd qua berekeningswijze ook, zijn ineffectief als het probleem niet bij de wortel wordt aangepakt. Onderkennen dat de behoeften van de

verschillende groepen gebruikers het uitgangspunt zouden moeten zijn bij de vaststelling van de materialiteit is daarbij een essentiële stap. Maar dit stelt het accountantsberoep tegelijkertijd voor een immense uitdaging, waarvoor niet eenvoudig een oplossing voorhanden is. Een mogelijke oplossingsrichting zou kunnen zijn om het begrip materialiteit helemaal uit het accountantswoordenboek te schrappen, met name voor onderwerpen waarbij het vooral gaat om de kwalitatieve materialiteit. Bijvoorbeeld in relatie tot fraude komt keer op keer naar voren dat gebruikers over *alle* fraudes (ook niet-materiële) geïnformeerd willen worden. Ten aanzien van de kwantitatieve materialiteit is deze oplossingsrichting wellicht wat te rigoureuus. De accountant zou dan met een redelijke mate van zekerheid moeten verklaren dat de jaarrekening geen kwantitatieve fouten bevat, waarbij een materialiteitsgrens van nul euro zou moeten worden gehanteerd bij de inrichting van de controle. Deze oplossing lijkt niet aan te sluiten bij het economisch kosten-batenprincipe, dat

ook voor accountantscontrole geldt. Een tweede oplossingsrichting ligt ogenschijnlijk voor de hand: communiceren en transparantie. Het is immers uiteindelijk de gebruiker die zijn economische beslissingen baseert op de jaarrekening en de daarbij behorende accountantsverklaring. Een wezenlijk onderdeel van deze besluitvorming is het vertrouwen in de juistheid en volledigheid van de informatie in de jaarrekening. Daarbij behoort ondubbelzinnige helderheid over de gehanteerde materialiteitsgrens. De accountantsverklaring lijkt hiervoor de juiste plaats. Juist daarom is het zo zonde dat de IAASB

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.

deze kans heeft laten liggen in de voorstellen voor aanpassing van de teksten van de accountantsverklaring. Voorzichtigheid is een groot goed voor accountants, maar mag niet ten koste gaan van het maatschappelijk vertrouwen in hun oordeel.

Noot

- * Barbara Majoor is partner bij het Department of Professional Practice van KPMG en hoogleraar aan Nyenrode Business University.
- ** Materieel belang (Materiality) - Informatie is materieel indien het weglaten of het onjuist weergeven daarvan de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen, zou kunnen beïnvloeden. De materialiteit van de post of fout is afhankelijk van de omvang daarvan, beoordeeld onder de bijzondere omstandigheden waaronder het weglaten of onjuist weergeven plaatsvindt. Het begrip materialiteit verschaft dus meer een drempel of kritische grens, dan dat het een primair kwalitatief kenmerk is dat informatie moet bezitten om nuttig te zijn (Richtlijn 320, paragraaf 3).